

Molenverhalen

Cees Noorlander

Cees Noorlander (1949) komt uit een echte molenaarsfamilie. Hij is sinds 1976 vrijwillig molenaar van de Oude Weteringmolen in Streefkerk.

Ik ben de vijfde generatie Cornelis Noorlander die een molen bedient. Iemand in de familie heeft eens de hele stamboom uit zitten vogelen. Toen bleek op een gegeven moment dat er 26 verschillende Noorlanders op 24 molens hebben gezeten in Zuid-Holland. Rond 1600 was al iemand van onze voorfamilie molenaar in de buurt van Zoetermeer.

Achtkante Molen

Mijn opa was beroepsmolenaar. Mijn vader is geboren op de Sluismolen in Streefkerk, maar in 1932 zijn ze naar de Achtkante Molen gegaan, ook in Streefkerk. Dat zat zo: op de Achtkante molen woonde een vrijgezelle

Medaille van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, in 1910 uitgereikt aan bet-overgrootvader Cornelis Noorlander voor 50 jaar trouwe dienst.

Molenverhalen is een uitgave van Erfgoedhuis Zuid-Holland.

Het *oral history* project Molenverhalen heeft tot doel kennis en verhalen op te tekenen over de poldermolens in Zuid-Holland. Het project wordt mogelijk gemaakt dankzij de provincie Zuid-Holland, Fonds 1818 en het Prins Bernhard Cultuurfonds.

Interview: Marloes Wellenberg en Jesse in 't Veld

Redactie: Marloes Wellenberg

Met medewerking van Lisette Albers, Agnes Smit en Marion Loomans

© 2020 Erfgoedhuis Zuid-Holland
www.erfgoedhuis-zh.nl

Postadres

Postbus 3092
2601 DB Delft

Contact

T 015 215 43 50
E molenverhalen@erfgoedhuis-zh.nl

Molenverhalen

molenaar, Meindert van Dulst. Mijn oma hielp hem in de huishouding, om bij te verdienen. Toen vroeg die man: "Waarom komen jullie niet bij mij wonen?" Mijn grootouders hadden vijf kinderen en een achtkante molen is groter dan een wipmolen.

slootwerk, dus het uitbaggeren van sloten. Ook hielp hij met hooi bouwen of als de koeien naar een ander stuk land gebracht moesten worden. De boeren hadden vroeger veel meer mensen nodig dan nu. In de winter verdiende hij bij met spitten en riet snijden. Dat riet verkochten ze.

Opa en oma Noorlander op de Achtkante Molen met in het midden Meindert van Dulst, ca 1931. (Foto particuliere collectie)

Vrij wonen

Toen mijn opa begon als molenaar (*op de Sluismolen, red.*) verdiende hij 350 gulden in het jaar. Dat was het molenaarssalaris en daar moest hij van leven. Later kreeg hij er 100 gulden bij, omdat hij molenaar werd op een peilmolen (*de Achtkante molen, red.*) en het waterpeil in de gaten moest houden. Hij was in dienst van het polderbestuur en die boeren waren ook eigenaar van de molens en moesten ze onderhouden. Het salaris was niet hoog, maar de boeren zeiden altijd: "ja, maar je hebt vrij wonen hoor, je hebt vrij wonen" [lacht].

Om voldoende te eten te hebben, moesten ze er natuurlijk van alles bij doen. Daarom ging mijn opa vaak werken bij de boeren. Hij deed veel

Riet was vroeger beter van kwaliteit dan nu. Het werd gebruikt voor daken, maar er werden ook rietmatten van gevlochten om bij eendenkooien neer te zetten.

Mijn opa werkte voor de boeren uit de eigen polder, maar ook voor andere boeren. De meeste uren bracht hij door bij de boer die het dichtst bij de molen zat. De verhouding tussen mijn opa en de boeren waar hij voor werkte was best goed. Als ze een molenaar hadden, die echt trouw was, die ze konden roepen als ze hulp nodig hadden, dan waren de boeren daar trots op.

Mijn opa en oma hielden ook kippen en hadden meestal één varken en één geit. Er was niet zo veel ruimte dat ze meerdere dieren konden

Molenverhalen

houden. De geit hield het gras kort, maar ze hadden er ook melk van. Als die boer waar mijn opa het meest voor werkte ging slachten, dan at hij daar ook van mee. Verder hadden ze een groentetuin waar ze van aten. Die was niet zo gek groot, want ze kregen vaak groenten, fruit en melk van de mensen waar mijn opa werkte. Groenten en fruit werden in weckpotten gedaan en vlees werd in het zout gezet. Appels werden gedroogd achter de kachel.

Mollen vangen

Er werd ook geld verdiend met mollen vangen. Die mollen werden gevild en dan werd het huidje op een plankje gespijkerd. Die droogden ze dan achter de kachel. Je kan je misschien wel voorstellen dat dat allemaal niet zo lekker ruikt [lacht]. Als je zo'n gedroogd huidje verkocht aan een handelaar, kreeg je er toentertijd wel 50 cent tot 1 gulden voor. Die handelaren verkochten ze aan mensen die er kleding van maakten, of bontjassen, dat soort dingen. Je had in Streefkerk ook een kleermaker zitten. Daar konden ze die huidjes ook wel aan kwijt. Die mollen vingen ze met de hond. Dat was geen specifiek ras, meestal zomaar een boerenhondje. Die hond was alles. Die mocht niet over de sloot springen, want hij mocht niet nat worden, hij moest mollen vangen. Dus dan namen ze het hondje onder de arm en sprongen ze zelf over het slootje. Kijk, het is zo: Als je een mollengang hebt en jij loopt met de wind in je rug naar die mollengang toe, dan ruiken die mollen jou. Dus er werd altijd om de gang heen gelopen, zodat de hond de gang van de andere kant kon benaderen. Dan werd die hond vastgehouden tot ze het molshoopje een beetje zagen bewegen. Dan werd die hond erop af gestuurd en negen van de tien keer had de hond dan de mol.

Mijn opa en mijn vader aten ook wel wilde eend en ganzen. Ze vingen die door klemmen te zetten, bijvoorbeeld bij een wak in het ijs. Dat was eigenlijk illegaal, maar daar werd niet zo naar gekeken in die tijd. Mijn ome Rinus had wel

een jachtgeweer, maar mijn opa niet. Net als nu moest je een vergunning voor een jachtgeweer hebben. Ook moest je eigenlijk toestemming vragen aan de boeren of je op hun land mocht komen.

Seinen met de deur

Het kwam regelmatig voor dat de molen moest doormalen, maar mijn opa moest werken. Daar hadden mijn opa en oma het volgende op bedacht. Mijn oma kon de molen wel stilzetten, maar meer niet. Dus als ze dacht 'het gaat helemaal niet goed met de lucht', moest ze mijn opa kunnen waarschuwen. Nu heeft iedereen telefoon, maar dat was toen niet het geval. In de Achtkante Molen zat een zwarte deur en mijn oma had figuren uit een wit laken geknipt die ze kon vastmaken op die deur. Die figuren kon je van ver af goed zien. Als er een vierkant op de deur zat, dan moest hij direct naar huis komen. Zat er een driehoek op, dan moest hij wel naar huis komen, maar was er geen haast bij.

Verschillende peilmolens

De Achtkant, de molen waar mijn opa op zat, hoorde bij een molengang van twee bovenmolens en drie ondermolens. Die molens werkten samen om het waterpeil in de polder Streefkerk op orde te houden. Het overtollig water werd trapsgewijs vanuit het diepste deel van de polder naar een hoger gelegen boezem gemalen. De bovenmolens maalden het water uiteindelijk via een afwateringssluis uit op de rivier. De Achtkant was een peilmolen, maar er waren op die molengang verschillende peilmolens. Soms was het de molen op het diepste punt van de polder die het startsein gaf om te gaan malen of om te stoppen met malen. Als het veel geregend had en het waterpeil in de polder werd te hoog, begon de peilmolenaar te malen en dan wisten de andere molenaars dat ze ook moesten beginnen. 's Nachts werd het sein meestal met behulp van een carbidlamp doorgegeven.

Soms was het niet de laagstgelegen molen, maar

Molenverhalen

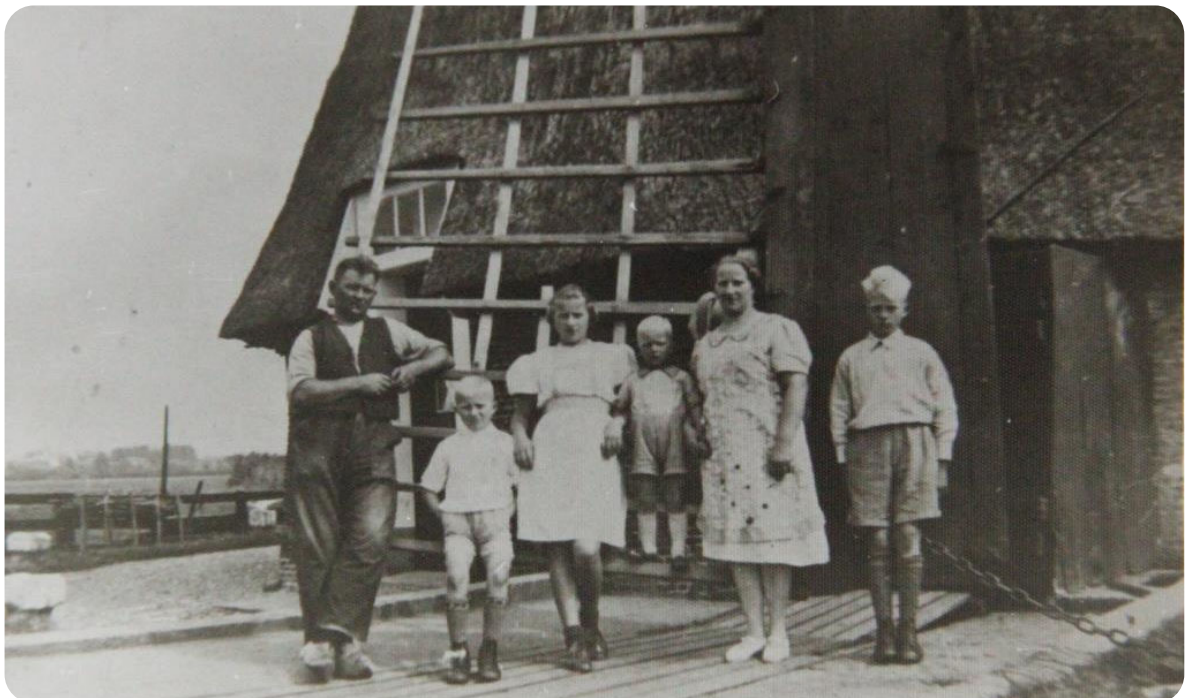
de twee bovenmolens die het start- of stopsein gaven om te gaan malen. Dit waren de Sluismolen en de Hoge Tiendwegmolen. Als het water in de rivier laag was, dan voerden de bovenmolens het water direct af op de rivier. Maar als het water op de rivier te hoog stond, dan ging de sluis dicht. Dan gooiden die molens het water in de hoge boezem. Een boezem is een soort waterreservoir, maar op het moment dat die boezem te vol werd, moesten de molenaars wachten tot het water gezakt was. Dan was het de bovenmolenaar die het sein gaf om te stoppen met malen, want hij kon als eerste zien of de boezem vol was.

Statussymbool

Mijn opa was aanspreekpunt voor het polderbestuur. Als ze de sloten kwamen controleren, dan moest mijn opa varen met de schouw. Dan ging hij met een paar mensen van het bestuur hier en daar kijken of de watertoevoer naar de molens goed was. Of er geen sloten verstopt zaten en uitgebaggerd moesten worden. Soms sprak het bestuur de andere molenaars direct aan, maar meestal liep dit via mijn opa. Bijvoorbeeld als ze in de winter

het water in de polder wat lager wilden hebben. Dan zeiden ze: "Joh, je moet nou niet pas gaan malen als het peil 1.60 meter is, maar eerder."

Aan de buitenkant van molens kon je vroeger zien of de ingelanden (*de grondeigenaren in de polder, red.*) geld hadden of niet. Teer was goedkoop en verf was prijzig. Als de boeren in een bepaalde polder een beetje armlastig waren, dan waren de molens pikzwart, helemaal geteerd. Als ze net iets meer hadden, dan zat er een witte rand aan. Van de polder in Groot-Ammers werd gezegd dat ze daar veel geld hadden, want die molens waren groen geverfd met een witte rand om de kop. Op die manier kon je dus aan de buitenkant zien hoe de ingelanden er bijzaten. Het was een soort statussymbool. Zelf heb ik als vrijwillig molenaar drie jaar lang op molen de Blokker in Kinderdijk gedraaid. Die molen stond in een kleine polder met weinig boeren. Die molen is nog steeds pikzwart, helemaal in de carbolineum en koolteer gezet, wat overigens ook het beste is. Carbolineum trekt in het hout en koolteer zorgt ervoor dat het een beetje zwart blijft.

Opa en oma Noorlander met zoon Dirk, dochter Adriana, zoon Jan en helemaal rechts zoon Cornelis, de vader van Cees Noorlander. (Foto particuliere collectie)

Blik op de Achtkante Molen, ca 1935-1940. (Foto particuliere collectie)

“Er zaten overal Noorlanders”

Vroeger werd er soms dag en nacht gemalen. Mijn opa wilde dan ook weleens een oogje dicht doen en dan moest mijn vader, als ventje zijnde, naar de molen kijken. Dus mijn vader Cor is er helemaal mee opgegroeid. Evenals zijn drie broers en zijn zuster. Die betrokkenheid bij molens is bij hem en mijn ooms altijd gebleven. De molens in Streefkerk zijn in 1952 stilgezet, maar mijn opa is er altijd blijven wonen. Mijn vader en mijn ooms zijn allemaal vrijwillig molenaar geworden, allemaal in de Alblasserwaard. Bij de familie Noorlander draaide alles om molens.

Bij zijn trouwen in 1948 is mijn vader van de molen afgegaan en in Brandwijk gaan wonen. Hij werkte voor die tijd bij een molenmaker en moest dan soms met een schouw, zo'n platte roeiboot, hout van Streefkerk af naar Schelluinen roeien. Zelf ging ik als driejarige al met de fiets van Brandwijk naar Streefkerk, naar mijn opa op de Achtkante molen. Er zaten overal Noorlanders op molens en in de vakantie zochten we al die molenaars op. Dan gingen we

op de brommer van molen naar molen. Van Haastrecht naar Aarlanderveen, bij wijze van spreken. Alle uitstapjes waren naar molens.

Conflicten

Bij de molendriegang in Aarlanderveen, waar wij in de vakantie op visite gingen, waren er weleens conflicten tussen molenaars over wanneer er met malen begonnen moest worden. Het boterde daar niet zo tussen de molenaars. De middenmolenaar was katholiek en wilde op zondagmorgen naar de kerk. 's Middags na twaalfen was voor hem de zondag over en dan kon hij malen. Het gebeurde dan wel dat die ondermolenaar eerder begon te malen, waardoor het tussenboezempje vol kwam te staan en het water er bijna overheen ging. Hij dacht: dan moet de middenmolen wel gaan draaien. Maar de middenmolenaar wachtte gewoon de middag af. Zo zaten ze elkaar daar weleens dwars.

Dat soort conflicten had je hier niet onderling. Waar er wel problemen waren, was over het

Molenverhalen

lichten van elkaars fuiken. Alle molenaars hadden een eigen stuk viswater, waar ze mochten vissen. Meestal werd er gevist op paling of snoek. Toentertijd was er behoorlijk wat te vangen. De sloten waren dieper. Er waren altijd mensen in de buurt die zeiden: “joh, als je paling hebt dan wil ik ze wel hebben van je.” Je kon ze ook aan handelaren verkopen, die ze dan ophaalden. Dat was het mooiste natuurlijk, dat leverde het meeste op. De andere vis was vooral voor eigen gebruik. Snoek, daar zaten meer graten in, maar daar wisten ze toen ook wel raad mee. En als er voortjes bij de vangst zaten, bakten ze die in zijn geheel en dan gingen ze met graat en al naar binnen [lacht].

Er was één molenaar die ze ervan verdachten dat hij de fuiken van de andere molenaars lichtte. Als mijn opa fuiken ging zetten, dan kneep hij ‘het keeltje’ van de fuik dicht en stak hij er een dikke grasspriet tussen. Zo kon hij later zien of de fuik was opengemaakt. Negen van de tien keer was de grasspriet eruit en was de fuik in het halfdonker leeggehaald. Als mijn opa dat merkte, zwaaide er wat. Op een gegeven moment kwam die molenaar weer met zijn schouwtje langs. Mijn opa stond met een stuk hout bij de brug. Hij zei: “Kom er maar onder door....” Dat deed die molenaar niet. Die is toen anderhalve kilometer omgevaren om niet langs mijn opa te komen [lacht]. Ja, je moet begrijpen, die paling was hun brood, het beste wat ze konden verkopen.

Geruchten

Later gingen er over die molenaar geruchten dat hij de molen waar hij woonde in brand had gestoken. De twee bovenmolens zijn afgebrand nadat ze in 1952 stil zijn gezet. Hij woonde op één van die molens. Na de brand begon hij er al gauw over dat 20 fuiken van hem verbrand waren. “Ik heb zo’n strop”, klaagde hij. Maar ja, in een fuik zitten ijzeren hoepels. Geen van die ijzeren hoepels is ooit teruggevonden. Om al die hoepels te laten smelten, moet het wel heel heet zijn geweest. Daarom dachten ze dat die

man probeerde er een slaatje uit te slaan door geld van de verzekering op te strijken voor die fuiken. Als achterliggende reden werd gezien dat hij nogal een grootvisser was en het met de visserij sterk achteruit ging in die tijd. Vroeger werd er jonge paling uitgezet in de polder, zodat ze later wat te vissen hadden. Dat gebeurde destijds niet meer. Ook de sluis zat dicht. Waar er anders uit de Lek vandaan nog weleens van dat jonge spul de polder in kwam, gebeurde dat dus ook niet meer. Dus die molenaar had eigenlijk geen bijverdienste meer. Het is verder nooit uitgezocht en het staat nergens zwart op wit, maar het waren wel verhalen die de ronde deden.

Molenaar wordt machinist

In 1952 zijn de molens stilgezet en kwam er een elektrisch gemaal. Mijn opa is daar toen machinist geworden. Toen ging hij ineens een jaarsalaris verdienen van 1400 gulden. Hoewel hij qua inkomen een sprong gemaakt had, moest hij er nog wel bij blijven verdienen. Dat deed hij door bij een kleine aannemer te werken. Als er gemalen moest worden, mocht hij weg om het gemaal te gaan bedienen.

Op zondag mocht er niet gemalen worden, maar als het geregend had en er stond 15 centimeter water in de polder, dan mochten ze na kerktijd beginnen met malen. Dat was ook bij het gemaal zo. Eerst hadden ze tegen mijn opa gezegd dat het gemaal wel op zondag mocht malen, maar dan moest hij wel het licht uithouden. Mijn opa zei: “Daar begin ik niet aan. Ik moet licht hebben daarachter, want er moet vuil gevist worden.” Dat hoorde ook bij het werk van machinist, om vuil uit de waterloop te vissen. “De mensen zijn toch niet achterlijk?”, vroeg mijn opa. “Ze zien toch ook het water de Lek ingaan?” Goed, toen accepteerde het bestuur dat hij het licht aanhield, maar als ze langs het gemaal liepen op weg naar de kerk keken ze wel de andere kant op. Mijn opa was niet gelovig en daarom werd hij een enkele keer anders behandeld dan de rest. Als vroeger de dominee op de fiets

langskwam, nam hij zijn hoedje af voor de molenaar die kerkganger was, maar bij mijn opa fietste hij gewoon door.

Bevroren deken

Hoewel de molen stilstond, zijn mijn grootouders wel op de molen blijven wonen. Later zijn ze eraf gegaan naar een gewone woning waar ze waterleiding en elektriciteit hadden. Dat was uniek voor die mensen. Op de Achtkanter Molen hadden ze geen stroom en waterleiding. Water haalden ze uit een grote waal vlakbij. De was werd op een boenstoep gedaan. Ze hadden alleen een olielamp en een kachel. Er was één bedstee beneden en één boven en de rest van het gezin sliep in een open ruimte op de eerste zolder. Het was daar heel koud. Op een winterdag werden ze er 's ochtends wakker met een bevroren deken. Toen Meindert, de vrijgezelle molenaar die mijn oma verzorgde, was overleden, werd de kist gewoon op zolder gezet. Dat heeft mijn ome Dirk me verteld: "Dan lagen wij op bed en dan sliep je daar gewoon bij die kist." Want ja, waar moest die kist anders staan? Het was toen gebruikelijk dat de dode thuis werd gehouden tot de begrafenis. Er was ook geen ruimte buiten de molen, behalve een schuur.

Ome Dirk had altijd prachtige verhalen over vroeger. Als hij een leuk verhaal ging vertellen, begon hij vaak zelf van te voren al te lachen. Zo vertelde hij dat er op zaterdag- en zondagavond altijd visite was op de Achtkant. Dan gingen ze gezellig zitten kaarten en werd er ook wel eens brandewijntje gedronken. In die tijd dronken ze brandewijn tegen kiespijn, maar ze dronken het ook wel van te voren, voor het geval ze kiespijn mochten krijgen [lacht].

Boven de kachel beneden hadden ze een luikje gezaagd en dat luikje zetten ze open als de kachel te warm werd. Dan kwam er boven op de eerste zolder waar ze sliepen, ook nog wat warmte. Op een keer had ome Dirk een glaasje te veel op. Hij wilde naar bed gaan, maar moest

nodig plassen. Vroeger was er alleen een buitenwc, dus daarom stond er op de zolder een po waar ze 's nachts hun behoefte indeden. Beneden brandde de olielamp. In het donker zag ome Dirk het licht dat door het luikje scheen en zag dat aan voor de witte po. Door het gaatje heen plaste hij op de kachel. "Toen was moeder toch gauw boven!", vertelde oom Dirk.

Op verjaardagen kwam de broer van mijn opa altijd op visite. Hij woonde aan de Middelweg, een kilometer of vijf verderop. In de zomer kwam hij met de schouw en als er ijs lag met de prikslee. Dat was een aardig stukje, want hij moest heel de wetering af. Vaak ging hij al om zes uur 's morgen weg en dan was hij er rond koffietijd. Die man had een stijf been. Op een keer was hij onderweg vast komen te zitten onder een brug, omdat hij niet diep genoeg kon bukken met dat stijve been. Toen heeft hij de schouw halfvol laten lopen, zodat die boot dieper in het water kwam te liggen. Zodoende kon hij toch net onder de brug door.

Van kleins af aan

Van kleins af aan had ik al belangstelling voor molens. Als ventje zijnde ging ik vaak naar de Kerkmolen in Brandwijk, waar Niek Sterrenburg molenaar was. Die man breidde fuiken en eendenkorven, waar eenden een nestje in kunnen maken. Op die manier werd het broeden bevorderd, want in die tijd werd er op wilde eenden gejaagd.

In 1969 ben ik molenaar geworden in Kinderdijk. Ik was toen 20 jaar. Mijn ome Dirk, die daar als vrijwillig molenaar draaide, moest naar het gemaal toe als vervanger, omdat mijn opa ziek was. Daarom kwamen ze in Kinderdijk een molenaar tekort. De molens van Kinderdijk waren toen eigendom van de provincie. De Kramer en Vellekoop waren opzichters van de provincie en die hadden deze oplossing besproken met ome Dirk. Toen ben ik gaan draaien op de 5e van de Overwaard bij Jaap de Vries. Hij woonde daar, maar kon zelf niet malen.

Cees Noorlander met nichtje Ina (Foto particuliere collectie)

Cor Noorlander, een achterneef van mijn vader, was vrijwillig molenaar op de 4e molen van de Overwaard, één molen terug. Die moest in de gaten houden of ik alles wel netjes deed. Een wassen neus, hij wist natuurlijk wel dat ik al lang malen kon. Ik kwam zo vaak bij mijn achterneef en ooms op de molen, ik had van hen al lang geleerd hoe ik moest malen.

Als er op Kinderdijk wat kapot was, dan wilden ze altijd hebben dat dat zichtbaar was. De molenaars daar gingen een zeil niet aan de voorkant zwichten, maar aan de andere kant. Dan zette je dat boven en dan wisten De Kramer of Vellekoop "hé, er is wat kapot."

Polderpeil

Ik heb tot 1975 op de 5e molen van de Overwaard gewerkt als vrijwillig molenaar. Ik verdiende mijn inkomen in de bouw. Later solliciteerde ik bij de rioolzuiveringen van het waterschap. Omdat het waterschap zich met de afvalwaterzuivering en waterhuishouding

bezighoudt en de molens van oudsher het water in de polder op peil hielden, lag dat mooi in elkaars verlengde. Toen ze tijdens het sollicitatiegesprek hoorden dat ik molenaar was, was het ijs snel gebroken. Ik werd aangenomen en kreeg een dag in de week om bij de molens te werken.

Vanuit mijn werk bij het waterschap ging ik ook bij de dijkwacht. Toen in 1952 de molens zijn stilgezet was het polderpeil 1 meter 60 onder NAP. Nu is het 2 meter, dus het is 40 centimeter gezakt sindsdien. Ik zit nog steeds in de dijkwacht, dus ik heb er nog steeds mee te maken. Toen ik bij het waterschap stopte wilde ik daar wel uit, maar ze vinden het belangrijk dat er een gebiedskenner in zit.

Oude Wetering

Toen ik hoorde dat de Oude Weteringmolen in Streefkerk gerestaureerd zou worden, heb ik een briefje gestuurd naar de SIMAV (*Stichting tot Instandhouding van Molens in de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden, red.*) Die had inmiddels het beheer en onderhoud van deze molen overgenomen. Ik vroeg of ik er na de restauratie molenaar mocht worden en kreeg al gauw bericht dat dat in orde was. Als mijn opa dat nog had mogen meemaken zou hij trots zijn geweest, want de Oude Weteringmolen was de molen waar zijn vader molenaar was. Toen ik er in 1976 van start ging, zei ome Dirk: "Ik kom je helpen, hoor." Hij kwam heel vaak bij me langs op de molen, vaker dan mijn vader. Als er een beetje wind stond, dan belde hij naar huis van: "Ik kom wat later, ik blijf nog even bij Cees en Annie." (*zijn echtgenote, red.*)

Andere molens

Ik ben tot op heden molenaar van de Oude Wetering, maar heb ook vaak op andere molens in de Alblasserwaard gedraaid. Meestal tijdelijk, als vervanger voor een molenaar tijdens de vakantie of als een beginnend molenaar zijn molenaarsdiploma nog moest halen. Ik heb dus drie jaar op molen De Blokker gewerkt en ook op

Molenverhalen

de Peilmolen in Oud Alblas en op de 2e molen van de Overwaard in Kinderdijk heb ik een periode gedraaid. Die laatste waren molens die door een gezin bewoond werden. Soms kan het lastig zijn om met een bewoonde molen te malen, maar zelf heb ik daar nooit problemen mee gehad. Kijk, als je in een bewoonde molen over de vloer komt, moet je niet doen alsof jij de baas bent. Je moet er altijd vanuit gaan dat je te gast bent en niet meteen gaan roepen: "Ik moet dit of ik moet dat."

Prins Claus

Toen ik in 1985 op de 2e molen van de Overwaard molenaar was, kwam prins Claus daar op bezoek. De molen was na een brand gerestaureerd en prins Claus kwam de molen openen. Op de dag van de opening werd ik tegengehouden door de beveiliging: "Wie bent u?" Ik zei: "Cees Noorlander." "U staat niet op de gastenlijst." Ik zei: "O, dat is jammer dan. Dan ga ik weer." Ik liep weg, maar onderweg kwam ik meneer J. Buijs tegen, die toen opzichter bij de molens van Kinderdijk was. "Waar ga je naartoe?", vroeg hij. Ik zei: "Naar huis." Hij zei: "Naar huis?" Ik zei: "Ja, ik mag niet naar binnen, ik sta niet op de lijst." Nou, ik moest mee terug, natuurlijk. Uiteindelijk, nadat ze alles hadden nagevoeld en ik zelfs mijn klompen uit had moeten trekken, mocht ik naar binnen. Ik zei toen: "Maar ik moet wel naar boven in de molen." Nou, daar was geen denken aan. "Ja, maar dan kan ik de molen niet draaien", legde ik uit. Die molens hebben namelijk een pal in het bovenwiel zitten en die moet eruit om te kunnen malen. Uiteindelijk mocht ik met twee man voor me en twee man achter me het trapje op.

Na verloop van tijd was alles in kannen en kruiken. Toen kwamen de burgemeester en prins Claus aan met de boot. Met veel ceremonie werden ze welkom geheten en van boord begeleid. Er was destijds geen pad of gras, daarom hadden ze platen neergelegd om overheen te lopen. De burgemeester ging voorop, daarachter liep prins Claus. Toen prins

De Oude Weteringmolen anno 1968 (Foto Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed CC BY SA 4.0)

Claus mij zag staan achter de molen liep hij rechtstreeks naar me toe, dwars door de aarde heen. Hij zei: "Ik heb altijd nog eens wat aan een molenaar willen vragen en dat ga ik nou mooi doen." De burgemeester dacht dat Claus nog achter hem liep en wandelde gewoon door. Claus vroeg aan mij: "Ik heb weleens gehoord dat ze liever geen korenmolenaar op een watermolen hebben. Klopt dat?" Ik zei: "Over het algemeen wel." Hij vroeg: "Wat is dan de reden?" Ik zei: "Nou, een korenmolenaar mag altijd een bepaald aantal omwentelingen draaien en niet meer. Anders gaan de molenstenen te hard en dan wordt het koren te warm. Dan gaat de kwaliteit achteruit. Daarom zitten er ook vaak remkleppen aan een korenmolen. Maar als het waait en er is water dan moet een watermolenaar malen en hoe harder de molen draait, hoe meer water eruit gaat." "Dan weet ik voldoende", zei prins Claus. Toen kwam de burgemeester. Die was tot ontdekking gekomen dat Claus niet meer achter hem liep, maar met

mij stond te praten. Ik heb zo gelachen. Ja, dat was een leuke belevenis.

Zonder diploma

Ik heb nooit mijn molenaarsdiploma (*van het Gilde van Vrijwillige Molenaars, red.*) gehaald en dat komt zo: Toen ik als molenaar begon, bestond het Gilde nog niet. Dat is pas in 1972 opgericht. Ik ben al vijftig jaar vrijwillig molenaar en denk dat er maar weinigen zijn die dat kunnen zeggen. Mocht het nodig zijn dan kan ik dat wel bewijzen, want ik heb hier nog mijn oude aanstellingspapieren als molenaar bij de provincie. [lacht]

Het mooie van werken met een molen vind ik dat je midden in de natuur zit. Soms gaan we op zondag met mooi weer bij de molen in de tuin zitten. Er is altijd wel een mooi plekje te vinden. Ook vind ik het leuk beneden in de molen timmer- en verfwerk te doen. Ik zeg vaak tegen de molenmakers: "Als jullie hout leveren, dan maak ik het wel." Op het moment ben ik weer aardig aan het verven beneden. Vroeger, toen je jezelf nog in zo'n bakje op mocht hijsen, heb ik samen met ome Rinus en ome Dirk ook wel bovenaan de molen geverfd. Inmiddels mag dat niet meer volgens de regels. Bovendien wil ik de molenmakers ook niet in de weg lopen. Verder vind ik het prettig om in de tuin te werken. Je bent altijd wel bezig in en om de molen.

Huurder-molenaar

Ik ben dus molenaar op de Oude Weteringmolen, maar de onderverdieping van de molens worden meestal verhuurd door de SIMAV. Soms werden er dan advertenties gezet waarin een huurder-molenaar werd gezocht. Ik vond dat nooit zo'n goed idee. Naast malen met de molen zou die huurder ook andere werkzaamheden, zoals het tuinonderhoud, moeten doen. Er kwamen dan naast mij anderen die de molen lieten draaien, maar soms waren het mensen die geen tijd hadden om het gras in één keer te maaien. Er was ook een tijd een Oost-Duitsers, die liet 's nachts de molen draaien.

Dat wekte verwarring in de omgeving. Dan werd ik weer opgebeld door de politie in Streefkerk: "Cees, weet je dat de molen draait?" Ik zei "staat er een witte Mercedes op de Tiendweg?" "Ja", zei hij. Ik zei "nou, dat klopt dan, want er is tegenwoordig een huurder en die is ook molenaar. Die laat hem dan 's nachts ook draaien als de wind een beetje goed is."

Na vertrek van de laatste huurder heb ik gevraagd of ik zelf een huurder mocht zoeken. Dat mocht en het is gelukt. De voormalig directeur van de betonfabriek waar mijn vader vroeger werkte, heeft de benedenwoning gehuurd. Die komt er ongeveer twee keer per jaar. Hij zei tegen mij: "Doe maar net of het van jou is." Ik onderhoud in zijn plaats het gras en de tuin. Laatst was de grasmaaimachine kapot. Ik vroeg: "Heb je geen oude grasmachine staan?" Hij zei: "Nee, maar ga maar naar Groot-Amers en koop er maar één op mijn kosten." Dat is ideaal natuurlijk. Zelf vond ik het te prijzig om de molen te huren, het kostte destijds 5000 gulden in het jaar. Er is geen water en elektriciteit en om er te komen moet je 500 meter door het land lopen. Dus je kan niet met de auto bij de molen komen om spullen af te leveren. Ik kan me nog goed herinneren hoe de opzichters van de provincie hier kwamen. Die vonden het ook wel eens lastig om bij de molen te komen. Dan dacht ik: Aan de auto te zien is het Vellekoop of De Kramer die daar aankomt. Dan pakte ik mijn verrekijker en stond ik te kijken en dan zag ik dat de bezoeker ook met zijn verrekijker naar mij stond te kijken. [lacht]

Langs de Tiendweg, waar de molen op uitkijkt, is elektriciteit gekomen, maar de molen ligt te ver van de weg om de bekabeling door te trekken. Hetzelfde geldt voor waterleiding. Dat bleek niet rendabel. Ze vertelden me dat ik dan drie keer per 24 uur de leiding zou moeten spoelen. Om zo'n 600 meter leiding te spoelen, zou ik veel meer water verbruiken dan ik nodig heb. Want als je alleen water gebruikt voor eten en drinken, dan heb je aan een liter of tweeënhal,

drie per dag voldoende. Meestal zet ik alleen een bakje koffie, gewoon met zo'n filttertje. Een telefoonkabel is er wel, maar die wordt nu niet meer gebruikt. Dat komt doordat een van de vorige huurders die voor zaken nodig had. Die heeft toen de kabel laten leggen. Verwarmen doe ik met behulp van een oliekachel. De molenstichting heeft aangeboden een geschikte schoorsteen aan te leggen, maar om veiligheidsredenen wil ik liever geen houtkachel. De oliekachel doe ik uit als ik naar huis ga. Dan weet ik zeker dat die niet blijft branden. Bij een houtkachel weet je dat maar nooit. Bovendien moet ik dan met hout door het land gaan lopen slepen.

Voeling met het weer

De molenaar is voor zijn werk afhankelijk van het weer. Als het weer onverwacht omslaat, kan dat grote gevolgen hebben voor de molen. Daarom probeer ik altijd voeling met de lucht en het weer te houden. Ik sta rond een uur of zeven op. Ik kijk even in de krant en neem een boterham. Dan ga ik naar buiten om een uur te wandelen. In de polder kijk ik naar de lucht. Als ik terugkom is Annie ook wakker en dan doen we samen een bakje.

Andere molenaars vinden mij wel eens te voorzichtig. Ik stond een keer in Kinderdijk te malen met een zuidoostenwind. Toen zag ik in de middag in het westen allemaal rare wolkjes aankomen. Die werden donker. Ik dacht: dat gaat niet goed. Dus ik heb de zeilen van de wieken gehaald en ben de molen alvast wat om gaan kruien. Bij een molen verderop stond de molenaar hard te lachen. Maar op een gegeven moment ging de wind om en toen moest die ander in de stortregen gaan staan kruien. Ik heb toen alleen maar even naar hem gezwaaid, niet gelachen. Later zei hij: "Jij had al gezien dat er slecht weer aankwam." Ik zei: "Jij niet dan?" Soms heb ik wel eens mijn twijfel bij wat jongere molenaars. Ik zeg niet dat het geen goede molenaars zijn, zeker niet. Ze hebben hun molenaarsdiploma. Maar ik vraag me soms af of

de feeling met het weer er voldoende is. Dan kom ik langs een molen en dan denk ik: ik had er al lang een paar zeilen afgehaald. Dan zie je me toch een hoop stof over de weg gaan. En het gaat als maar harder: Je kan niet meer zien of de molen vier of twintig wieken heeft! [lacht]

Er is geen zaterdag zo kwaad

Vroeger hadden ze geen radio, tv of internet met informatie, maar waren er andere methoden om het weer te voorspellen. Ze hadden vaste uitdrukkingen, zoals: "Er is geen zaterdag zo kwaad of de zon schijnt vroeg of laat." Voor iedere zaterdag dat het slecht weer was – bijvoorbeeld de ene zaterdag mist, de andere zaterdag sneeuw en de volgende regen – zetten ze een streepje op een balk. Na vier zaterdagen met slecht weer, moest er toch wel een mooie dag komen, redeneerde men dan. Als er veel meeuwen boven het land vlogen, zei mijn opa: "Nou, zet de knopen maar vast aan je jas, want het gaat hard waaien." Als je erop gaat letten, dan klopt die voorspelling nog steeds. Dat is trouwens ook het geval als je veel geluid aan de horizon hoort. Dan kun je er vanuit gaan dat het de volgende dag regent. Ook de barometer speelde vroeger een belangrijke rol als het om weersvoorspelling ging. Iedereen had er vroeger één, mijn vader, mijn opa. Ikzelf hecht er ook veel waarde aan: Zo gauw we naar bed gaan zet ik de barometer gelijk door er op te tikken. 's Morgens doe ik hetzelfde. Als je de barometer in de gaten houdt, kun je van te voren zien dat er ander weer op komst is.

Wat ik lastig vind, is dat er tegenwoordig 's nachts zo veel kunstlicht is. Ik heb 's avonds in Kinderdijk gedraaid met die verlichting rond de molens en de rijksweg. Dat was een ramp. Je kon niet meer zien wat er aan de lucht gebeurde. Als mijn oma vroeger in het donker langs de ka naar mijn opa's vader in de Oude Weteringmolen liep, dan moest ze een knijpkatje, zo'n zaklicht, meenemen om te kunnen zien waar ze liep. Maar als je nu 's nachts op het land loopt, is er zoveel licht om je heen, dan kun je gewoon zien waar je loopt. Mijn oma zei altijd: "Jullie weten

Molenverhalen

helemaal niet wat donker is.” Ik dacht destijds: het zal wel. Ik begreep niet waarover ze het had. Nu begrijp ik dat wel.

Vreugd en rouw

Op 19 december is onze kleindochter getrouwd en dan zet ik de molen natuurlijk in de vreugdestand. Toen een goede vriend van mij was overleden heb ik de molen in de rouwstand gezet. Mensen uit de omgeving zien dat altijd wel. Zij zeiden toen tegen elkaar: “De molens van de andere Noorlanders staan niet in de rouw, dus het zal waarschijnlijk niet om een persoon uit de familie Noorlander gaan.” Zelf houd ik meestal de vreugde- of rouwstand aan tot de plechtigheid geweest is. In geval van een overlijden is dat tot na de begrafenis of crematie. Maar dat is een persoonlijke keuze. Bij de familie Hoek, een bekende molenaarsfamilie in Kinderdijk, was het gebruik de molen een jaar en zes weken in de rouw te laten staan. Nu zijn de Hoeken allemaal heel oud geworden en kort

na elkaar overleden. Daardoor stonden de molens op Kinderdijk op een gegeven moment wel drie jaar in de rouw. [lacht]

Tegenwoordig wordt er door de molenstichting een verzoek via e-mail verstuurd aan alle molenaars om de molens in rouw te zetten na het overlijden van een bekende. Dat gebeurde bijvoorbeeld toen mijn vader en mijn ome Dirk waren overleden. Mijn opa hield zich wat dat betreft ook aan de gebruiken uit de streek. Vroeger werd hier één van de blinden van de woning dichtgedaan bij een overlijden in de familie. Die bleef dan ook gesloten tot na de plechtigheid. Dat zijn van die gebruiken, die neem je over.

Speelmolens

Ik ben inmiddels al een aantal jaren gepensioneerd. Ik vond mijn werk leuk, maar ik heb in mijn vrije tijd ook genoeg te doen. Naast molenaar ben ik inmiddels al 35 jaar lid van het ijsclubbestuur. Ik geef schaatstraining en ik heb twee keer de Elfstedentocht gereden. Dat is trouwens iets wat je vaak ziet bij molenaars. In de winter hadden die minder te doen en dan waren ze geregeld actief in de ijsclub. Daarnaast maak ik speelmolens. Dat zijn van die miniatuurmolens. Mijn vader maakte die vroeger ook. Hij vond het leuk om ze te timmeren, maar hij had een hekel aan schilderen. Daar had hij geen geduld voor, dus dat deed mijn moeder altijd. Wij hadden thuis een windmolen staan met wieken van wel vijf meter. Ook hadden we twee molens van vier meter en nog een achtkanter erbij. Daar hebben we toen nog een vijzeltje in gemaakt dat water uit de sloot kon malen naar een waterbak toe. Speelmolens maken is wel een gebruik dat je bij veel molenaars ziet. Maar er zijn er ook die er geen sjoege van hebben, hoor.

In de krant

Er komen vaak mensen op de molen om foto's te maken en ik kom ook weleens in de krant. Toen de molens op Kinderdijk Unesco

Cees Noorlander bij een speelmolen in aanbouw
(Foto Jesse in 't Veld)

Werelderfgoed werden, ben ik geïnterviewd door het Reformatorisch Dagblad. Mijn kleindochter die daar bij de redactie werkte stuurde toen een berichtje: “Hé, Oop, je staat levensgroot in de krant!” Van dat soort speciale gebeurtenissen bewaar ik de krantenknipsels wel. Op de molen kwam ooit een vrouw uit Californië, die wilde alle werkzaamheden die een molenaar doet van begin tot eind fotograferen. Ik heb een paar uurtjes tijd voor haar gemaakt. Toen ze klaar was zei ze: “Ik vertrek morgen naar huis, maar je krijgt die foto’s nog wel.” Ik dacht: die foto’s zie ik nooit meer. Na twee weken kreeg ik post van een fotograaf uit Amsterdam. Ze had het fotorolletje laten ontwikkelen en de foto’s naar zichzelf en mij door laten sturen.

Een andere keer kwam er een hele schoolklas uit Schoonhoven op de molen. Dat was in het kader van een speciaal project. Het ging over de molens, maar ook over de dijkverzwaren. Die kinderen moesten allemaal een fototoestel meenemen en alles zelf fotograferen. Prachtig. Daarna werden er nog foto’s in de roe gemaakt met de kinderen op de trap. Later bleek dat ze op school alle foto’s hadden uitvergroet en er een hele tentoonstelling mee hadden ingericht. Ik kreeg bericht of ik de tentoonstelling wilde komen openen, samen met een wethouder uit de Krimpenerwaard. Het was een heel mooi overzicht. Ik heb voor de Zonnebloem ook al verschillende keren in een bejaardencentrum een presentatie over de molens en het molenverleden gegeven. Daar komen al die oude verhalen van ome Dirk en de oude foto’s goed van pas. Bij mijn opa was het vroeger ook al zo dat er mensen bij hem kwamen om foto’s te maken. Dat waren veelal mensen uit Rotterdam die kwamen om te vissen. Vandaar dat wij best veel oude familiefoto’s hebben.

Er kwam een keer een fotograaf langs, die had zijn fiets in Alblasserdam neergezet en is toen bij verschillende molens langs geweest. Op dat moment draaide mijn vader met de Kortlandse Molen, ome Rinus met de Kooijwijkse Molen,

ome Jan met de Broekmolen, ome Dirk met de Achtkanter en ik met de Oude Wetering. Hij vroeg: “Zijn er nou nog andere molenaars of alleen maar Noorlanders die op een molen werken?” Ik zei: “Toevallig heb je ze nu allemaal gehad.”

Geleerd van een Noorlander

De meesten die in de Alblasserwaard molenaar geworden zijn hebben bij een Noorlander gezeten om het te leren. Sommige gebruiken zie je daarom bij veel molens terug. Bijvoorbeeld met zwichten, wanneer er zeil wordt geminderd om de wieken minder hard te laten draaien. Het zeil wordt dan op een specifieke manier opgerold aan de wiek. Veel korenmolenaars trekken vaak zo hard aan het zeil dat het net lijkt of het afgesneden is. Maar mijn opa vond het altijd mooi als het zeil rond liep. Deze gebruiken hebben de zonen van opa overgenomen. Ook ik zwicht op dezelfde manier. Dat is tegenwoordig wel wat lastiger, omdat het zeil stugger is. Jaap Slingerland, de vader van Johan Slingerland (*molenaar van de Putmolen in Aarlanderveen, red.*) heeft dit gebruik meegenomen naar het Rijnland. Hij is als jonge molenaar op de Sluismolen begonnen en later in Aarlanderveen molenaar geworden. Daar gingen we in de vakantie geregeld naar toe.

Een ander voorbeeld is het stilzetten van de molen. Als het regent dan staat de mijne nooit helemaal vierkant. Ik heb hem altijd een beetje schuin staan. Staat het horizontaal, dan blijft het water best lang erin staan. Nu komt ik wel twee, drie keer in de week op de molen, dus is dat niet zo erg, maar er zijn molens die veel langer stilstaan en dan zijn die zeilen toch nat en opgerold. Met zeilen repareren ook zo. Als er een hoektouw kapot is, dan splits ik er zelf wel een nieuw touw aan. Ik hoor vaak van anderen dat ze dat niet kunnen en dat ze dat ook wel willen leren. Dat heb ik allemaal van mijn vader geleerd en dan weten ze je wel te vinden [lacht].